

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۵/۲۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

شناسایی آسیب های نوپدید استفاده از تلفن همراه و راه های پیشگیری از آن در بین دانش آموزان دختر از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول شهرستان مشکین شهر

اشرف موسوی^۱، سیده رقیه مریخی^۲

۱- کاردانی ادبیات فارسی، دبیر تربیت بدنی متوسطه اول، آموزش و پرورش مشکین شهر، اردبیل، ایران، کد پرسنلی: ۵۵۱۶۹۲۱۸۴

۲- کارشناسی مطالعات اجتماعی، دبیر مطالعات اجتماعی مقطع متوسطه اول، آموزش و پرورش مشکین شرقی (لاهرود)، اردبیل، ایران،

کد پرسنلی: ۵۱۰۳۶۲۵۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی آسیب های نوپدید استفاده از تلفن همراه و راه های پیشگیری از آن در بین دانش آموزان دختر از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول شهرستان مشکین شهر می باشد. روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ گردآوری اطلاعات توصیفی - پیمایشی و از نوع پژوهش های آمیخته کیفی می باشد. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بوده که بانظر سنجی از دبیران مدارس دخترانه متوسطه اول شهرستان مشکین شهر به بررسی آسیب های نوپدید استفاده از تلفن همراه و راهکارهای اساسی مقابله با این آسیب ها پرداخته شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار های Excell و choice Expert استفاده شده است. نتایج نشان داد؛ بین استفاده از تلفن همراه و هدف استفاده از آن با آسیب هایی مانند: افزایش کم تحرکی، ناتوانی در تشخیص هویت های جعلی و واقعی (انعطاف پذیری هویتی)، اتلاف وقت کاربران، اعتماد به این شبکه ها، از بین رفتن قباحات و زشتی برخی از اعمال (مثل به اشتراک گذاشتن تصاویر و مسائل شخص توسط فرد و ...)، انتشار مطالب غیراخلاقی، افزایش ارتباطات ناسالم، صدمات روانی و احساسی، کاهش اعتماد متقابل در کانون خانوادگی (میان زوج ها و ...)، کم کاری در تحصیل، کاهش ارتباط چهره به چهره، نشر اطلاعات کذب، منزوی شدن، کاهش احساسات (ارتباطات بر مبنای نوشتار است و احساسات درک نمی شوند)، به چالش کشیدن عملکرد سازمانه ا و نهادها ایجاد خرده فرهنگ های خاص (اصطلاحات خاص، تکیه کلام و ...)، تحریک پذیرتر شدن قومیت ها (انتشار مطالب قومی و مطرح کردن مناقشات بین اقوام) و نقض حریم خصوصی توهین به ادیان و اعتقادات عنوان شد.

کلمات کلیدی: استفاده از تلفن همراه، آسیب های نوپدید، دانش آموزان دختر، راهکارهای پیشگیری، دبیران مقطع متوسطه اول، مشکین شهر

۱-مقدمه

امروز تلفن همراه به عنوان یکی از مظاهر فناوری ارتباطی نوین در زندگی فردی و اجتماعی بشر جایگاهی قدرتمند دارد و جزو لاینفک مناسبات روزمره محسوب می شود به طوری که می توان ادعا کرد برای بسیاری از افراد زندگی بدون آن امکان پذیر نیست یا دست کم مطلوبیتی ندارد. تلفن همراه از جمله فناوری های جدید به شمار می آید که از پدیده های نوظهور عصر الکترونیک و دنیای دیجیتال است و خصوصا در دهه اخیر بشدت جای خود را در بین افراد خانواده ها و بویژه جوانان باز نموده است. و مانند سایر فناوری های نوین چون تلویزیون، ویدئو و ماهواره علاوه بر داشتن جنبه های بسیار مثبت آن، می تواند آثار

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

منفی اجتماعی و یا اخلاقی بدنبال داشته باشد. علاوه بر اینکه به دلیل توسعه و چند رسانه ایی شدن تلفن های همراه نسل جدید که از دوربین های عکاسی و فیلمبرداری و سیستم بلوتوث برخوردار هستند، آثار و تبعات مثبت و منفی این فناوری جدید نیز دایم در حال گسترش و پیچیده شدن است. نفوذ کاربردهای تلفن همراه در شئون زندگی پدیده ای جهانی است و در جامعه ما مقبولیتش به حدی رسیده که مضرات جدی و اساسی این فناوری مدرن را مخفی و نادیده نگه می دارد، مضراتی که در حوزه های متنوع اجتماعی، فرهنگی، رفتاری، روان شناسی، پزشکی، قانونی، جزایی و... به آسیب زایی می پردازد و با کمی دقت و موشکافی می توان به دامنه تاثیر نامطلوب آن پی برد. (فخریان، ۱۳۹۰). تحقیقات نشان داده است که بیش از ۴۴ درصد جوانان و نوجوانان اوقات فراغت خود را با ورود به فضای مجازی استفاده از اینترنت، ۳۵ درصد با بازی های رایانه ای و گوش دادن به موسیقی و کمتر از ۱۷ درصدشان با استفاده از تلویزیون و برنامه های آن اوقات فراغتشان را سپری می کنند. ورود بی رویه و گذاران اوقات فراغت دانش آموزان در فضای مجازی و اینترنت به دلیل اینکه استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی و ورود به فضای مجازی در جامعه ما به درستی تبیین و فرهنگ سازی نشده است و اغلب خانواده ها هم به دلیل ساختار سنتی چندان با این گونه فضا ها آشنایی ندارند، یک چالش جدی تربیتی است (کرمشاهی، ۱۳۹۰). در حقیقت از یک دیدگاه آسیب شناسانه می توان تلفن همراه را یک منبع بزرگ برای تولید نارسایی ها و معضلاتی دانست که آشکارا یا پنهان در مناسبات زندگی کاربران نفوذ کرده است. تحقیقات اخیر در حوزه تلفن همراه، بازبینی و نگرشی تازه برای استفاده از این وسیله پر کاربرد و عادی را ضروری می سازد و مجموعه کاربران، ارائه کنندگان خدمات و قانونگذاران و دولت ها را در معرض اقدامات پیشگیرانه قرار می دهد که پیش از هر چیز به شناخت ماهیت انواع و اقسام آسیب ها و دامنه نفوذ آنها نیاز دارد. از آسیب های استفاده از تلفن همراه توسط جوانان و نوجوانان می توان به؛ ۱. کمرنگ کردن ارزش های اسلامی و اخلاقی: از بین بردن یا کمرنگ کردن ارزش های معنوی و مذهبی، تزلزل ارزشها یا مخدوش شدن ارزش های اخلاقی بر اثر کاربرد مخرب بلوتوث، پیامک های مستهجن و... ۲. از بین رفتن حریم خصوصی: به اعتقاد بسیاری در حال حاضر فضای مجازی بیشتر از هر مسئله ای زندگی خصوصی و یا همان حریم خصوصی انسان ها را مورد تهدید قرار داده است. گرفتن تصویر بدون اطلاع افراد توسط تلفن همراه در حوزه خصوصی و انتشار این تصاویر در حوزه های عمومی و یا تهدید به انتشار این تصاویر و باج گیری از طریق آن، انتشار تصاویر مربوط به جشن های خصوصی، انتشار آسان تصاویر ناهماهنگ با عرف جامعه و مواردی از این قبیل، نمونه ای از تخریب حریم خصوصی توسط این رسانه دیجیتال است. همچنین از زمانی که تلفن همراه وارد زندگی انسان شده، ما شاهد آنیم که مرز میان حوزه عمومی و خصوصی به میزان معینی شناور شده و هر کس خواسته یا ناخواسته در معرض شوند گفتگوهایی است که افراد با تلفن همراه انجام می دهند و در آن به بیان مسائل شخصی، حرفه ای و یا خانوادگی خود می پردازند. به مخاطره افتادن سلامت اجتماعی، فرهنگی و روانی جامعه امروز وقتی در اماکن عمومی شهر، بلوتوث گوشی خود را روشن کنید، متوجه می شوید که جمع کثیری از افراد در حال مبادله انواع پیام هایی هستند که در بیشترین موارد برای سلامت اجتماعی و فرهنگی و روانی جامعه ما خطرناک است. با بررسی های انجام شده مشخص شده که تاکنون لطامات جبران ناپذیری به خاطر استفاده از این تکنولوژی به خانواده ها وارد شده است. وقتی افرادی به طراحی برنامه هایی می پردازند که از طریق آن با روشن شدن بلوتوث افراد می توانند به سرقت تمامی حافظه تلفن همراه بپردازند و سپس این حافظه را تبدیل به سی دی هایی برای فروش کنند، این نکته به ذهن می رسد که حریم فردی به چه سادگی در هم شکسته می شود، بدون آنکه لطمه روانی آن به افراد مورد توجه قرار گیرد. به همین سادگی عکس ها و فیلم های شخصی افرادی آبرومند و موجه، در دسترس تمامی اقشار جامعه قرار می گیرد و ضربات سنگینی را بر روح و روان افراد قربانی می گذارد. متأسفانه به جای کاربردهای مفید از بلوتوث، استفاده از این فناوری در کشورها بیشتر به منظور ارسال و دریافت محتوای غیر اخلاقی و ضد فرهنگی از طریق گوشی تلفن همراه است به طوری که تا اسم بلوتوث به میان می آید، نوعی احساس خطر، اضطراب و تجاوز به حریم خصوصی افراد در ذهن مخاطب تداعی می شود. متأسفانه افراد سودجویی هستند که بیماری های روحی روانی دارند

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

و به تهیه و انتشار فیلم و عکس های غیر اخلاقی روی می آورند، این کار نه تنها عمل ضد اخلاقی است و در تمامی قوانین و شرع اسلام به شدت نهی شده بلکه در قوانین موضوعه مدنی و قضایی نیز مجازات های سنگینی برای عاملان آن در نظر گرفته شده است. در حوزه های پیامک و بلوتوث مبحث توهین به مقدسات به طور جدی در دستور کار مخالفان اسلام و نظام اسلامی قرار گرفته است (کشتی آرای و اکبریان، ۱۳۹۰). کارشناسان آسیب شناسی اجتماعی معتقدند: بلوتوث برخی اختلافات خانوادگی را افزایش می دهد به طوری که استفاده از آن احساس نبود امنیت را در جامعه بیشتر می کند و تهاجم فرهنگی را به دنبال دارد. بخشی از مشکلات خانوادگی و اختلافات زوج ها در برخی موارد آثار سوء انتشار بلوتوث های غیر اخلاقی می باشد، همچنین بروز بعضی اختلافات خانوادگی که باعث تعارض، شک و بدبینی در افراد خانواده می شود، به علت استفاده نادرست از بلوتوث است. امروز اگر در شهر بزرگی فیلمی غیر اخلاقی در گوشی همراه یک فرد پدید آید ساعتی بعد در سطح شهر و یکی دو روز بعد در گستره وسیعی از شهرها و روستاهای کشور دست به دست می شود با توجه به اهمیت فضای مجازی در توسعه جوامع، در جامعه ما نیز در سال های اخیر به فن آوری اطلاعات و ارتباطات توجه زیادی شده است. ولی در این رابطه آسیب های جدی وجود دارد که ضروری به ریشه یابی آن پرداخت. "کشور ما از نظر بهره مندی از اینترنت در بین ۱۸۷ کشور جهان رتبه ۸۷ را دارد که بر اساس طبقه بندی اتحادیه جهانی مخابرات جزء کشورهای متوسط به شمار می رود. ۳۵ درصد استفاده کنندگان اینترنت را قشر جوان تشکیل می دهند و میانگین صرف شده برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته است (صادقیان، ۱۳۹۴). شبکه های دوستیابی در کشور ما به سرعت در میان جوانان ایرانی محبوب شده است و "ایرانی ها رتبه سوم را در این شبکه ها کسب کرده اند" فرهنگ رسانه ای اینترنت، فضای ذهنی جوانان را اشغال کرده و از آن مهمتر، نمایانگر نقش خانواده در کنار این ابررسانه است که والدین روی فرزندان خود تا چه حد کنترل تربیتی و نظارت اخلاقی دارند (ستارزاده، ۱۳۹۶). بروز آسیب های نوظهور می تواند زمینه ساز نوع جدیدی از آسیب های اجتماعی و روانی باشد. به همین دلیل، برنامه ریزی برای شناسایی، پیشگیری و کاهش آسیب های نوظهور لازم و ضروری می نماید. آسیب های نوظهور، آسیب های مرتبط با فناوری های جدید است که آسیب های ناشی از استفاده از ماهواره، بازی های رایانه ای، تلفن همراه و اینترنت می توانند در این مجموعه قرار گیرد. در این مقاله سعی شده است تا به آسیب های مرتبط با فضای سایبری به ویژه در حوزه دانش آموزان و نوجوانان پرداخته و برای رفع آنها پیشنهادهای ارائه شود. تحقیقات در خصوص اینترنت و فضای مجازی همگی حاکی از مزایای بی شمار آنها در قرن حاضر می باشند، اما مزایای جذاب و منحصر به فرد آنها نباید افراد را از معایب آنها غافل بدارد. دختران و پسران نوجوان و جوان به قصد تفریح و سرگرمی در شبکه های مجازی عضو می شوند و پس از مدت زمان کوتاهی با انواع درخواست های دوستی از سوی کاربران این شبکه ها مواجه می شوند، حال آن که تقریباً هیچ یک از آن افراد را نمی شناسند. آسیب های وارده به افراد در دنیای مجازی انواع مختلفی از مالی، جانی، روحی و روانی دارد. به همین سبب بر همگان از جمله دست اندرکاران و کارشناسان مسایل فناوری اطلاعات و ارتباطات، پلیس سایبری و بیشتر از آن بر پدران و مادران واجب است تا آگاهی خود را در مورد تهدیدات و آسیب های نوپدید ناشی از اینترنت و فضای مجازی افزایش دهند و اقدامات لازم را در این زمینه اجرایی نمایند. در محیط سایبر شیوه های متفاوتی برای پرهیز از ارتکاب وجود دارد و با به کارگیری تدابیر پیشگیری به راحتی می توان اهداف مورد نظر مقنن را تأمین کرد. تدابیری که به نسبت جرم در فضای مجازی از طرف قانون و متخصصین این حوزه اندیشیده شده کمترین لطمه را به منافع و آزادی های خصوصی وارد می آورد. با توجه به تمام این عرایض هدف اصلی این پژوهش بررسی دیدگاه مدیران، مشاوران و دبیران مطالعات اجتماعی مدارس دخترانه متوسطه اول و دوم شهرستان مشکین شهر از آسیب های اجتماعی نوپدید فضای مجازی و راه های پیشگیری از آن انجام گرفته است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

۲- روش

این پژوهش از نوع پژوهش های کاربردی است و از طبقه تحقیقات توصیفی است و در تحقیقات در زمره تحقیقات پیمایشی قرار می گیرد. که هرچند عمدتاً از پرسشنامه استفاده می شود اما فنون دیگری از قبیل مصاحبه عمیق و مصاحبه ساختنی مشاهده تحلیل محتوی و جز اینها هم به کار می رود. جامعه پژوهش کلیه مدیران، مشاوران و دبیران مطالعات اجتماعی مدارس متوسطه دوم شهرستان مشکین شهر می باشد می باشد که تعداد ۱۰۰ نفر از آنان به عنوان نمونه پژوهش نظر سنجی در زمینه راهکارهای پیشگیری موثر به عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شدند ابزارگردآوری پرسشنامه محقق ساخته بررسی آسیب های مهم فضای مجازی از نگاه مدیران، مشاوران و دبیران دبیرستان های مشکین شهر و بررسی بهترین گزینه برای پیشگیری از این آسیب ها بود. سوالات پرسشنامه به صورت بسته پاسخ تهیه شد و از تمامی افراد نمونه خواسته شد مهم ترین دلیل استفاده دانش آموزان از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی و مهمترین آسیب های این فضا را برای رده سنی نوجوانان و دانش آموزان مشخص کنند. برای پیاده سازی روش و رتبه بندی از بسته های نرم افزاری Excel , Expert Choice و روش های کیفی تجزیه و تحلیل استفاده شده است.

۳- یافته ها

جدول (۱): مهمترین آسیب های اجتماعی نوپدید استفاده از فضای مجازی در دانش آموزان از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول

ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	آسیب ها
۰/۳	۱/۱۷	۳/۹۴	افزایش کم تحرکی
۰/۳۲	۱/۲۳	۳/۹۱	ناتوانی در تشخیص هویت های جعلی و واقعی (انعطاف پذیری هویتی)
۰/۳	۱/۱۵	۳/۸۶	اتلاف وقت کاربران
۰/۳۳	۱/۲۴	۳/۷۹	اعتیاد به این شبکه ها
۰/۳۲	۱/۲۲	۳/۷۶	از بین رفتن قیاحت و زشتی برخی از اعمال (مثل به اشتراک گذاشتن تصاویر و مسائل شخص توسط فرد و ...)
۰/۳۲	۱/۱۸	۳/۷۲	انتشار مطالب غیراخلاقی
۰/۳۱	۱/۱۶	۳/۷۱	افزایش ارتباطات ناسالم
۰/۳۱	۱/۱۳	۳/۷۱	صدمات روانی و احساسی
۰/۳۵	۱/۳	۳/۶۹	کاهش اعتماد متقابل در کانون خانوادگی (میان زوج ها و ...)
۰/۳۲	۱/۱۷	۳/۶۶	کم کاری در تحصیل
۰/۳۴	۱/۲۶	۳/۶۶	کاهش ارتباط چهره به چهره
۰/۳۲	۱/۱۷	۳/۶۲	نشر اطلاعات کذب
۰/۳۳	۱/۱۹	۳/۵۹	منزوی شدن
۰/۳۴	۱/۲۲	۳/۵۷	کاهش احساسات (ارتباطات بر مبنای نوشتار است و احساسات درک نمی شوند)
۰/۳۶	۱/۲۵	۳/۴۶	به چالش کشیدن عملکرد سازمانها و نهادها
۰/۳۴	۱/۱۶	۳/۴۵	ایجاد خرده فرهنگ های خاص (اصطلاحات خاص، تکیه کلام و ...)
۰/۳۵	۱/۱۹	۳/۴۱	تحریک پذیرتر شدن قومیت ها (انتشار مطالب قومی و مطرح کردن مناقشات بین اقوام)
۰/۳۸	۱/۲۷	۳/۳	نقض حریم خصوصی
۰/۳۱	۱/۲۱	۳/۲۸	توهین به ادیان و اعتقادات

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

جدول (۲): بهترین راهکارهای کاهش آسیب های اجتماعی نوپدید فضای مجازی بر دانش آموزان از دیدگاه مدیران، مشاوران و دبیران مدارس متوسطه دوم

درصد	راهکارهای مقابله ای
۲۰	استفاده از نرم افزارهای امنیتی
۳۴	افزایش خودباوری دانش آموزان
۴۰	افزایش ارتباط عاطفی
۳۳	تقویت سیاست های مفید
۸	فیلترینگ
۴۱	فرهنگ سازی
۳۴	تقویت اعتقادات
۴۹	تفریحات سالم
۲۲	آموزش آسیب های اجتماعی نوپدید

تفریحات سالم با اولین اولویت، فرهنگ سازی دومین اولویت، تقویت پایه های اعتقادی در اولویت سوم و آموزش آسیب های احتمالی در اولویت چهارم از نظرات مدیران، مشاوران و دبیران مطالعات اجتماعی دبیرستان های مشکین شهر قرار گرفت. بقیه موارد ضرایب نزدیک به هم دارند. فیلترینگ به عنوان آخرین گزینه و آخرین اولویت برای کاهش آسیب های ناشی از فضای مجازی انتخاب شده است.

۴- نتیجه گیری

طبق نتایج به دست آمده افزایش کم تحرکی، ناتوانی در تشخیص هویت های جعلی و واقعی (انعطاف پذیری هویتی)، اتلاف وقت کاربران، اعتیاد به این شبکه ها، از بین رفتن قباحات و زشتی برخی از اعمال (مثل به اشتراک گذاشتن تصاویر و مسائل شخص توسط فرد و ...)، انتشار مطالب غیراخلاقی، افزایش ارتباطات ناسالم، صدمات روانی و احساسی، کاهش اعتماد متقابل در کانون خانوادگی (میان زوج ها و ...)، کم کاری در تحصیل، کاهش ارتباط چهره به چهره، نشر اطلاعات کذب، منزوی شدن، کاهش احساسات (ارتباطات بر مبنای نوشتار است و احساسات درک نمی شوند)، به چالش کشیدن عملکرد سازمانه ا و نهادها ایجاد خرده فرهنگ های خاص (اصطلاحات خاص، تکیه کلام و ...)، تحریک پذیرتر شدن قومیت ها (انتشار مطالب قومی و مطرح کردن مناقشات بین اقوام) و نقض حریم خصوصی توهین به ادیان و اعتقادات از مهم ترین آسیب های اجتماعی نوپدید فضای مجازی بودند که هم دبیران، مشاوران و مدیران به عنوان آسیب های مهم فضای مجازی انتخاب کردند. امروزه در کشور ما اکثر افراد با اعتیاد به اینترنت چه از نوع بازی های فضای مجازی مانند (کلش آف کلنز) یا از نوع شبکه های اجتماعی گسترده (اینستاگرام و تلگرام) در بین افراد خانواده و یا دوستان درگیر هستند متأسفانه فضای مجازی با آن همه جذابیت و فریبندگی به خوبی توانسته است اقبال نوجوانان و دانش آموزان را جذب کند و هر چه که می خواهد در این فضا به نام مطالب علمی و یا اخبار موثق به آنها بقبولاند. اگر منصفانه قضاوت کنیم تا حدودی موفق هم بوده است زیرا معمولا در پی اعتیاد نوجوانان به فضای مجازی، ناخودآگاه ارتباطاتش با خانواده کمتر شده و از نظر عاطفی بین آنها شکاف ایجاد می شود و به دنبال آن افت تحصیلی نیز آفت دیگری است که برای اینگونه افراد از راه خواهد رسید. متأسفانه در مقابل این همه تبلیغاتی که در فضاهای مجازی برای نوجوانان و دانش آموزان می شود، در کشور ما نه سرمایه گذاری اصولی و درستی برای مبارزه با این تبلیغات انجام گرفته است و نه برنامه مدونی در نظر گرفته شده است. در زمینه فرهنگ سازی برای استفاده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

صحیح از این فضا نیز حتی در مدارس و سطوح دبیرستانی هم کاری صورت نگرفته است. بدون هیچ برنامه و یا سرمایه گذاری نباید توقع داشته باشیم نوجوان امروز ما با همان اعتقادات و تعصب ملی و دینی چند سال گذشته باشد و در مرحله اول قبل از هر نوع اقدامی باید این تغییرات را بپذیریم و سپس در پی برطرف کردن آن و پیشگیری از آسیب های بیشتر باشیم. متأسفانه در شهرهای کوچکی مثل مشکین شهر که فضای تفریح و سرگرمی برای نوجوانان، بخصوص برای دختران بسیار کم است، از کلاس های هوشمند و مدارس پیشرفته و گردش های علمی در حد نوجوان امروز خبری نیست، حجم این آسیب ها بیشتر هم می شود. به هر حال پیشگیری از این آسیب ها کار فرد یا گروه خاصی نیست و نیازمند همکاری و تعامل خانواده، نظام آموزشی، رسانه ها و دیگر ارگانهای مربوطه است. البته کسی در خصوص اتخاذ تدابیر پیشگیرانه رایانه ای، پیش از هر چیز توجه به این واقعیت مهم است که نسل نوجوان و جوان توانسته است، تعامل بهتری با فضای سایبر داشته باشد. البته چندان جای شگفتی نیست، زیرا نسل گذشته امور خود را در دنیای فیزیکی پیش برده و شاید لزومی ندیده است با فضای جدید انس بگیرد، در حالی که نسل جدید با این فضا رشد یافته و از همان ابتدا هر آنچه پیرامون خود مشاهده کرده صیغه سایبری داشته است. با این حال این وضعیت بیم و امیدهایی را برانگیخته است از یک سو می توان امیدوار بود نسل جدید در برپایی هرچه سریع تر یک جامعه اطلاعاتی تمام عیار و مبتنی بر اصول و قواعد حاکم بر این فضا همت لازم را داشته باشد. اما از سوی دیگر پلیس برای پیشگیری از وقوع جرم در حوزه سایبر باید آن ها را از خطرات و آسیب های فراوان این فضا مطلع کند تا با گرفتاری در آنها، نتیجه مغایر پدید نیاید. برای آشنایی کودکان با خطرهای بی شمار و گوناگون فضای سایبر، تدابیر پیشگیرانه گوناگونی از سوی پلیس اتخاذ شده که برخی از آنها راساً کودکان و نوجوانان را مخاطب قرار داده اند و برخی دیگر، بر تعامل سازنده اولیا، مربیان و سایر عوامل نقش آفرین، تأکید ورزیده اند. مهم ترین تدابیر قابل اشاره عبارتند از: اقدامات مداخله آمیز والدین، تدابیر همیاری همسالان، تدابیر کاربری صحیح، تدابیر کاهنده آثار سوء، تدابیر آموزشی، تدابیر الزام آور کاربری اینترنت و تدابیر رسانه ای. هر یک از این ها مباحث نسبتاً مفصل و جامعی را به خود اختصاص می دهند که با ملاحظه آن ها می توان به آگاهی مفیدی درباره ی نحوه اتخاذ تدابیر پیشگیرانه رشد مدار رایانه ای دست یافت. برای مثال یک برنامه آموزشی برای والدینی که فرزندان شان با اینترنت کار می کنند، می تواند حاوی این نکات باشد:

۱- ایجاد حس مسئولیت پذیری و توانایی انتخاب گزینه های سالم به هنگام استفاده از اینترنت؛ (به عبارت دیگر، آموزش نحوه استفاده صحیح از اینترنت)

۲- تصمیم گیری به جا و مناسب درباره محتوایی که قرار است مشاهده کنند؛

۳- آموزش و نحوه رویارویی با محتوای نامناسبی که ممکن است مشاهده کنند و کاهش عواقب آن، در واقع در اینجا ابتدا باید به خود والدین آموزش داد تا بدانند چگونه این رهیافت ها را نسبت به کودکان شان اتخاذ کنند. همچنین در خصوص تدابیر الزام آور کاربری اینترنت دبیران می توانند با هماهنگی پلیس برای هر مبحث درسی، فهرستی از سایت های مجاز و مناسب را تهیه کرده و از دانش آموزان بخواهند در مهلت داده شده، به تمامی آن ها مراجعه کرده و مطلب درسی مربوطه را مطالعه و استخراج کنند. این امر باعث آموزش استفاده صحیح از اینترنت در قالب یک عمل الزام آور می شود. همچنین به دلیل محدود بودن زمان مراجعه، دانش آموزان فرصت پرداختن به محتوای نامناسب و غیرقانونی را نخواهند داشت.

در نهایت، تدابیر رسانه ای محوریت آموزش خود را به والدین و مربیان اختصاص می دهند. بسیاری از والدین و مربیان آگاهی زیادی درباره ضرورت سلامت اینترنت یا ماهیت و میزان خطرات آن را ندارند. در نتیجه غالباً نمی دانند چه چیز را باید یا نباید انجام دهند. بنابراین یا با این قضیه خوش بینانه برخورد می کنند و هیچ اقدامی در جهت حفاظت فرزندان در اینترنت به عمل نمی آورند یا اینکه با مبالغه آمیز خواندن خطرات، معتقدند هزینه نگاری و امور جنسی در اینترنت، گستردگی و شیوع فراگیر دارد. در واقع از روش های پیشگیری از جرایم رایانه ای، ارائه آموزش های همگانی است. در آموزش های همگانی هشدارها، شیوه ها و شگردهای مجرمان در ارتکاب به جرم به افراد جامعه ارائه می شوند. تا برای مقابله با آنها آمادگی کسب کنند و از بزه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

دیدگی خود جلوگیری کنند. هدف از آموزش های همگانی ارتقای سطح آگاهی های مردمی است (حسین خواه، ۱۳۹۵). در تبیین ارتباط منفی بین استفاده آسیب-زا از تلفن همراه و عملکرد تحصیلی، اوساکا (به نقل از ایشی، ۲۰۱۱) به این نتیجه رسیده که استفاده-کنندگان مفرط از تلفن همراه در مقایسه با کسانی که از تلفن همراه استفاده افراطی ندارند، مدت زمان کوتاه-تری را به مطالعه اختصاص می-دهند. بنابراین وقتی دانش-آموز به دلیل مشغولیت زیاد با تلفن همراه، فرصت چندانی برای مطالعه و انجام تکالیف پیدا نکند، افت عملکرد تحصیلی وی قابل پیش-بینی و قابل توجیه خواهد بود. از طرف دیگر، استفاده بیش از اندازه دانش-آموزان از تلفن همراه، زمینه را برای ایجاد وابستگی عاطفی به تلفن همراه فراهم کرده و از این طریق هم باعث ایجاد اشتغال ذهنی زیاد، افت تمرکز و در نهایت منجر به افت تحصیلی می-شود. با استناد به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهاد می-شود که مفهوم استفاده ی آسیب-زا از تلفن همراه در دانش-آموزان مقطع متوسطه و حتی مقاطع پایین-تر، مورد بررسی جدی-تری قرار گیرد تا با شناسایی هر چه سریع-تر و دقیق-تر این موضوع در سنین پایین-تر، اقدامات کنترلی متناسبی برای کاستن از شدت مشکل و جلوگیری از تبعات منفی آن در آینده تحصیلی و کاری، انجام گیرد.

۵- منابع

رحیمی، محمد. (۱۳۹۷) عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی؛ مطالعه موردی شهر خلخال. پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

ستارزاده، داوود. (۱۳۹۶). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به اینترنت و پیامدهای آن، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی. شماره چهاردهم.

صادقیان، عفت. (۱۳۹۴). تأثیر اینترنت بر کودکان و نوجوانان. تهران: مجله الکترونیکی نما. شماره ۴.

عاملی، سعیدرضا؛ حسینی، حسین. (۱۳۹۶). دو فضایی شدن آسیب ها و ناهنجاری های فضای مجازی: مطالعه تطبیقی سیاستگذاری های بین المللی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی. دوره پنجم. شماره اول.

فخریان، فرزانه، (۱۳۹۰). روش کنترل و هنجارسازی مثبت برای استفاده از فضای مجازی در ایران، همایش ملی صنایع فرهنگی نقش آن در توسعه ی پایدار.

کرمشایی، فائزه؛ پناهی، امین؛ صادق نیا، احمد؛ زیدی، یاسر. (۱۳۹۰). بررسی اعتیاد به اینترنت و فضاهای مجازی در بین جوانان و نوجوانان، همایش ملی صنایع فرهنگی نقش آن در توسعه ی پایدار.

کشتی ارای، نرگس؛ اکبریان، اکرم. (۱۳۹۰). عصر مجازی و چالش های پیش رو، اولین کنفرانس بین المللی شهروند مسئول.، تهران، انتشارات رشد، چاپ هفتم.